

Kyselina škoricohydroxámová, činidlo na dôkaz železitých iónov

V. ŠPRINGER, I. BENEDIKOVIČ

*Katedra analytickej chémie Farmaceutickej fakulty Univerzity Komenského,
Bratislava*

Vypracovala sa metóda na dôkaz železitých iónov za použitia kyseliny škoricohydroxámovej, ktorá v silne kyslom prostredí tvorí so železitými iónmi intenzívne fialovo zafarbený komplex. Reakciu možno uskutočniť v skúmavke, na bodkovacej doske, ako aj na filtračnom papieri. Citlivosť dôkazu možno zvýšiť vytrepaním komplexu do amylalkoholu. Dôkaz znemožňuje prítomnosť fluoridov a kyanidov.

V predchádzajúcich prácach [1, 2] sme sledovali komplexotvorné vlastnosti kyseliny škoricohydroxámovej* so železitými iónmi, ako aj jej použitie ako komplexometrického indikátora pre železité ióny. Na tento účel sme využili tvorbu vo vode rozpustného fialového komplexu KŠH—Fe³⁺ s pomerom 1 : 1, ktorý vzniká v silne kyslom prostredí (pH 0,5—1,7).

Na dôkaz železitých iónov je opísané veľké množstvo činidiel, z ktorých najväčšie praktické použitie dosiahli feroxyanid draselný, rodanid draselný a kyselina salicylová. Nevýhodou takmer všetkých činidiel na dôkaz železitých iónov je pomerne nízka selektívnosť reakcie [3, 4], pričom dôkazu prekáža celý rad iónov (Zn²⁺, Hg²⁺, Cd²⁺, Mn²⁺, Bi³⁺, Cu²⁺, Ni²⁺, Co²⁺, NO₂⁻, F⁻, VO₄³⁻, MoO₄²⁻, PO₄³⁻, šťavelany, vlnany atď.).

Experimentálna časť

Použitie roztoky a iné pomôcky

1. 1 % KŠH v 50 % etanole. Prípravu KŠH sme opísali v práci [1].
2. Roztok Fe³⁺ s obsahom 1 mg Fe/ml, pripravený z Fe₂(SO₄)₃ v 0,01 M-HCl.
3. Dusičnany, chloristany, prípadne chloridy kationov, ktorých vplyv na dôkaz Fe³⁺ sa sledoval. Anióny na tento účel boli vo forme sodných, draselných alebo amónnych solí. Vanád(V) sme použili v podobe roztoku získaného rozpustením V₂O₅ v H₂SO₄.
4. HCl p. a. zriedená 1 : 3.
5. H₂O₂ p. a.
6. Amylalkohol p. a.
7. Filtračný papier Schleicher Schuell 589³.

Pracovný postup pri dôkaze železitých iónov

Dôkaz Fe³⁺ v skúmavke

Do skúmavky sa dá 5 ml skúmaného roztoku s obsahom Fe³⁺, pridá sa 5—10 kvapiek zriedenej kyseliny soľnej a 0,5 ml činidla. V pozitívnom prípade okamžite vzniká fialové

* Kyselina škoricohydroxámová — KŠH.

zafarbenie roztoku, ktoré pri nízkych koncentráciách Fe^{3+} sa javí ako ružové. Citlivosť reakcie pri tomto postupe je $pD = 5,7$.

Citlivosť dôkazu možno zvýšiť vytrepaním farebného komplexu do amylalkoholu. Dôkaz v tejto úprave je obdobný ako v predchádzajúcom prípade, pridá sa však ešte 1 ml amylalkoholu a roztok v skúmavke sa pretrepe. V pozitívnom prípade sa amylalkoholová vrstva zafarbí do hnedočervena za súčasného odfarbenia vodnej vrstvy. Pri nižších koncentráciách Fe^{3+} je zafarbenie amylalkoholovej vrstvy červené ($pD = 6,7$).

Dôkaz Fe^{3+} na bodkovacej doske

Na bodkovaciu dosku sa nanesie kvapka vzorky, pridá sa kvapka zriedenej kyseliny soľnej a kvapka činidla. V pozitívnom prípade vznikne fialové zafarbenie ($pD = 4,7$).

Dôkaz Fe^{3+} na filtračnom papieri

Na filtračný papier sa nanesie kvapka vzorky, pridá sa kvapka zriedenej kyseliny soľnej a filtračný papier sa mierne vysuší nad plameňom. Po pridaní kvapky činidla v pozitívnom prípade sa tvorí fialová škvrna ($pD = 4,7$).

Dôkaz Fe v železnatých soľach

Keďže Fe^{2+} nedáva s KŠH farebnú reakciu, musí vlastnému dôkazu železa predchádzať oxidácia Fe^{2+} na Fe^{3+} . Na oxidáciu je najvýhodnejšie použiť peroxid vodíka, pričom ani koncentrovaný roztok H_2O_2 nepôsobí rušivo. Citlivosť dôkazu Fe je rovnaká ako v predchádzajúcich prípadoch.

Vplyv katiónov na dôkaz Fe^{3+}

Sledoval sa vplyv viacerých katiónov na dôkaz Fe^{3+} . Dôkaz sa robil v skúmavke, na bodkovacej doske, ako aj na filtračnom papieri. Reakciu KŠH s Fe^{3+} ani pri molárnom nadbytku 1 : 500 neovplyvňovali ióny: Na^+ , K^+ , Ag^+ , NH_4^+ , Ca^{2+} , Ba^{2+} , Sr^{2+} , Mg^{2+} , Pb^{2+} , Zn^{2+} , Hg^{2+} , Cd^{2+} , Mn^{2+} , Fe^{2+} , Bi^{3+} , Ce^{3+} , Ti^{4+} , Cr^{3+} , Cu^{2+} , Ni^{2+} , Co^{2+} . Posledné tri katióny v dôsledku zafarbenia čiastočne znižujú citlivosť dôkazu najmä pri nadbytku vyššom než 1 : 100, keď je výhodnejšie uskutočniť dôkaz vytrepaním farebného komplexu do amylalkoholu.

Vplyv aniónov na dôkaz Fe^{3+}

Dôkaz Fe^{3+} s KŠH ani pri 500 násobnom molárnom nadbytku neovplyvňujú ióny: SO_4^{2-} , SO_3^{2-} , NO_3^- , ClO_4^- , Cl^- , Br^- , BO_2^- , H_2O_2 , octany a vínany. Citlivosť dôkazu za prítomnosti uvedených aniónov pri všetkých spôsoboch dôkazu je rovnaká ako pri samom Fe^{3+} .

Prítomnosť PO_4^{3-} spôsobuje pri vysokom nadbytku voči Fe^{3+} zníženie citlivosti. Zatiaľ čo pri molárnom pomere 1 : 10 je citlivosť dôkazu v podstate rovnaká ako pri Fe^{3+} , pri nadbytku 1 : 100 v skúmavke je pD 4,5; pri vytrepaní farebného komplexu do amylalkoholu je pD 5,5.

Anióny MnO_4^- a NO_2^- spôsobujú rozklad KŠH, preto treba ich negatívny vplyv odstrániť pridaním nadbytku H_2O_2 . Potom prebieha dôkaz bez ťažkosti všetkými spôsobmi.

Anión MoO_4^{2-} zraža KŠH ako žltú zrazeninu, takže na dôkaz Fe^{3+} treba pridať nadbytok KŠH.

Vanadičnanový anión tvorí v silne kyslom prostredí s KŠH fialový rozpustný komplex

obdobne ako Fe^{3+} . Tento nepriaznivý vplyv možno odstrániť prevedením vanádu(V) s H_2O_2 na červený roztok kyseliny peroxovanadičnej [5]. Uvedenou úpravou dôkazu s vytrepáním fialového komplexu Fe^{3+} s KŠH do amylalkoholu pri pätnásobnom nadbytku vanádu(V) je citlivosť dôkazu $pD = 4,8$.

Nepriaznivý vplyv šťavelanov na dôkaz Fe^{3+} možno odstrániť oxidáciou šťavelanov s KMnO_4 a nasledujúcim rozkladom nadbytku KMnO_4 s H_2O_2 . V tomto prípade, podobne ako za prítomnosti NO_2^- a vanádu(V), dôkaz sa vzťahuje na železo bez ohľadu na jeho mocenstvo.

Dôkaz Fe^{3+} nie je možné uskutočniť, ak vzorka obsahuje nadbytok iónov CN^- , prípadne F^- , ktoré tvoria so železom veľmi pevné komplexy.

КОРИЧНОГИДРОКСАМОВАЯ КИСЛОТА — РЕАКТИВ ДЛЯ ДОКАЗАТЕЛЬСТВА ИОНОВ ТРЕХВАЛЕНТНОГО ЖЕЛЕЗА

В. Шпрингер, И. Бенедикович

Кафедра аналитической химии Фармацевтического факультета
Университета им. Коменского, Братислава

В работе описываются результаты, полученные при применении коричнегидроксамовой кислоты в качестве реактива для доказательства ионов Fe^{3+} . С этим реактивом в сильно кислой среде образуют ионы Fe^{3+} фиолетовый комплекс при соотношении реагирующих компонентов 1 : 1. Доказательство можно произвести в пробирке ($pD = 5,7$), на точечной доске ($pD = 4,7$) или же на фильтровальной бумаге ($pD = 4,7$). Чувствительность обнаружения можно увеличить, если комплекс перемешать с амилловым спиртом, который в случае присутствия ионов Fe^{3+} окрасится в красный цвет ($pD = 6,7$).

Доказательство ионов Fe^{3+} можно произвести и при большом избытке (1 : 500) целого ряда катионов и анионов без уменьшения чувствительности определения. Ионы MnO_4^- ; MoO_4^{2-} ; NO_2^- ; ванадий(V) и соли щавелевой кислоты влияют на доказательство, однако в работе описывается метод, которым можно это влияние odstranit. Если образец содержит избыток ионов CN^- и F^- , то обнаружение ионов Fe^{3+} невозможно произвести.

Preložila T. Dillingeroová

ZIMTHYDROXAMSÄURE — EIN REAGENS FÜR DEN NACHWEIS VON EISEN(III)-IONEN

V. Špringer, I. Benedikovič

Lehrstuhl für analytische Chemie der Pharmazeutischen Fakultät
an der Komenský-Universität, Bratislava

In der vorliegenden Arbeit werden die Ergebnisse beschrieben, die bei Anwendung von Zimthydroxamsäure als Reagens für den Nachweis von Fe^{3+} erzielt wurden. Fe^{3+} bildet mit diesem Reagens im stark sauren Medium einen violetten Komplex mit einem Verhältnis der reagierenden Komponenten von 1 : 1. Der Nachweis kann in einem Reagenzglas ($pD = 5,7$), auf einer Tüpfelplatte ($pD = 4,7$), oder auf Filtrierpapier ($pD = 4,7$)

durchgeführt werden. Die Empfindlichkeit des Nachweises kann durch Ausschütteln des Komplexes in Amylalkohol, der sich im positiven Fall nach rot färbt ($pD = 6,7$), erhöht werden.

Der Nachweis von Fe^{3+} kann auch bei einem hohen Überschuß (1 : 500) einer ganzen Reihe von Kationen und Anionen ohne Herabsetzung der Empfindlichkeit des Nachweises durchgeführt werden. Die Ionen MnO_4^- ; MoO_4^{2-} ; NO_2^- ; Vanadium(V) und Oxalate beeinflussen diesen Nachweis, es wird jedoch in dieser Arbeit ein Verfahren angeführt, durch das diese Beeinflussung unterdrückt werden kann. Der Nachweis von Fe^{3+} gemäß dieser Methode kann allerdings nicht erbracht werden, wenn die Probe einen Überschuß von CN^- und F^- enthält.

Preložil K. Ulrich

LITERATÚRA

1. Majer J., Špringer V., *Chem. zvesti* **16**, 633 (1962).
2. Špringer V., Majer J., Karlíček R., *Českoslov. farm.* **12**, 4 (1963).
3. Okáč A., *Analytická chemie kvalitativní*, 312. Nakladatelství ČSAV, Praha 1961.
4. Stankoviansky S., *Krátky prehľad analytickej chémie látok minerálnych I*, 276. Spolok Chemikov Slovákov, Banská Štiavnica 1942.
5. Remy H., *Anorganická chemie II*, 125. Státní nakladatelství technické literatury, Praha 1962.

Do redakcie došlo 31. 8. 1964

Adresa autorov:

Prom. farm. Vladimír Špringer, prom. farm. Ivan Benedikovič, Katedra analytickej chémie Farmaceutickej fakulty UK, Bratislava, ul. Odbojárov 12.